

SamiSoster ry
Hallitus
Sajos, 99870 INARI

Aloite Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle

Inarissa 13.3.2012

1. Taustaa

Inarissa järjestettiin 4.2.2012 Saamelaiset kirkossa –seminaari. Seminaarin järjestivät SamiSoster ry, Oulun hiippakunta, Kirkkohallitus, Saamelaiskäräjät, Giellagas-instituutti ja Inarin seurakunta. Seminaari avasi vuoropuhelun saamelaisten kirkollisesta kulttuurista, historian vaiheista ja nykysaamelaisten identiteetistä. Huoli kielestä, saamea taitavista kirkon työntekijöistä ja kirkollisten toimitusten järjestämisestä nähtiin keskeisinä seminaarissa. Esille nousi myös saamelaisten yhdenvertaisuus kirkossa ja sen edistämiseen tarvittavat resurssit. Seminaari avasi vuoropuhelun saamelaisten kirkollisesta kulttuurista, historian vaiheista ja nykysaamelaisten identiteetistä.

Päätöspuheessaan Oulun hiippakunnan piispa Samuel Salmi pyysi anteeksi sitä, että kirkkona on tehty joitain asioita väärin. Salmi nosti esiin ennen kaikkea kansallissosialistisen aatteen vaikutuksen kirkossa 1930-luvulla. ”Tuolloin olimme valmiita vieraan ideologian kannustamina alistamaan saamen kansaa ja viemään eteenpäin etnisiä tutkimuksia, jotka ovat olleet saamelaisille nöyryyttäviä. Ei ole väärin sanoa, että tunnen häpeää niistä vaiheista. Tämän viran haltijana tahdon sanoutua niistä irti ja pyytää näitä rikkomuksia anteeksi.” ”Ei ole väärin sanoa, että tunnen häpeää niistä vaiheista. Tämän viran haltijana tahdon sanoutua niistä irti ja pyytää näitä rikkomuksia anteeksi. Samaan virtaan voin liittää saamen kielen, jota on aalloittain muutettu viranhaltijoiden mukaan välillä tukien saamea ja välillä suomea”, sanoi Salmi.

Salmi toi esille myös muita seminaarissa käsiteltyjä teemoja. Salmi totesi, että saamen kielten asema on vaihdellut historian vaiheissa sen mukaan, miten vaihtuvat viranhoitajat ovat suhtautuneet.” Niin ei voi jatkua. Meidän on tehtävä kielten yhdenvertaisuudesta täyttä totta.” Salmen mukaan kirkossa on myös usein tahdottu kieltää saamelaiskulttuurin arvoja ja omaleimaisuutta. Valtakulttuurin tavat ja perinteet on tuotu kaikkien omaksuttaviksi.

Arkkipiispa Kari Mäkinen piti seminaarin herättämiä kysymyksiä askeleena eteenpäin. ”Se mikä tulee näkyväksi ja keskustelun piiriin, auttaa kulkemaan eteenpäin. Mikä pysyy näkymättömissä ja vaijettuna, pysyy myös taakkana. Toivon, että kirkko voi olla auttamassa ja tukemassa siinä, että saamelaisten kokemushistoria tulee näkyväksi niin, ettei sitä tarvitse kantaa taakkana”, arkkipiispa Mäkinen sanoi. Arkkipiispa Mäkisen mukaan saamelaisen kirkollisen elämän tulee olla yhteinen osa kirkollista identiteettiä. Saamenkieliset virret kantavat erityisellä tavalla kulttuuriperintöä. Samoin hengelliset joit voivat tulkita saamelaisten uskoa ja tuoda pyhän kokemusta myös suomalaiseen kulttuuriin”

2. Kirkon anteeksipyynnöstä

SamiSoster ry arvostaa evankelis-luterilaisen kirkon esittämää anteeksipyyntöä ja toteaa, että Suomen se on hyväksynyt tehneensä väärin saamelaisia kohtaan. Anteeksiantavalla mielellä yhdistys ehdottaa Suomen evankelisluterilaiselle kirkolle konkreettisia toimia saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien turvaamiseksi kirkon toiminnassa.

Suomen evl kirkolla on toki ollut vuosikymmenten aikana monia positiivisia tekoja ja pyrkimyksiä saamen kielen aseman parantamiseksi. Saamelaisalueella on työskennellyt saamelaisten pappi, saamenkielistä materiaalia on tuotettu mm. virsikirja, uusi testamentti jne ja vuodesta 2008 alkaen Oulun hiippakunnassa on työskennellyt saamelaistyön koordinoijana saamelaistyön sihteeri.

SamiSoster ry:ssä nähdään tärkeänä nämä erilaiset toimet, mutta samalla yhdistys näkee välttämättömänä käynnistää suunnitelmallinen kehittämistyö ja resursointi. Kuten piispa Salmi puheenvuorossaan Inarin seminaarissa totesi; ”Meidän on tehtävä kielten yhdenvertaisuudesta täyttää totta”.

3. KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Yhdistys toteaa, että saamelaiset ovat Suomen perustuslain mukaan alkuperäiskansa, jolla on oikeus oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen Pl 17.3 Saamen kansan perusta on kansan äidinkielessä, joka on kansan muisti. Kieli säilyttää ja kuljettaa kulttuuriperintöä, sisältää saamen kansan arvot, kokemukset ja tietämykset ja sen kautta koko ajattelutapa määräytyy. Suomessa puhutaan kolmea saamenkieltä, pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea. Koltansaamelaiset kuuluvat Suomen ortodoksiseen seurakuntaan.

” Kieli on avainasemassa kulttuurissa ja vuorovaikutuksessa. Kielen kehityksen ja rikkaana säilymisen vuoksi on tärkeää, että saamelaisilla ja ennen kaikkia saamelaislapsilla, on riittävästi saamenkielen käyttömahdollisuuksia ja että vanhemmat saisivat ympäröivältä yhteiskunnalta ja viranomaisilta riittävästi tukea kasvattaessaan lapsiaan kaksikielisyyteen. Yhteiskunnan peruspalvelut ovat tässä avainasemassa. Kielen ja kulttuurin kehittymistä eivät ylläpidä ainoastaan kielenopetus ja koulutus, vaan siihen osallistuvat kaikki hyvinvointipalvelujen tuottajat. Hoitotilanteessa kielen merkitys on suuri. Kieli ei ole vain verbaalisen *kommunikaation* väline, vaan sillä on vahva *emotionaalinen ulottuvuus*. Äidinkieli on tunteiden kieli. Se on kieli, jonka avulla henkilö ensimmäiseksi oppii ilmaisemaan itseään ja tunteitaan. Äidinkieli on myös kieli, jonka avulla henkilö omaksuu sen ryhmän säännöt, normit ja arvot, johon hän kuuluu. Se on ihmisen identiteetin tukiranka ja rakennusaine. Äidinkielellä on suuri merkitys hoidon laatuun. Mitä sairaampi potilas on sitä suurempi merkitys äidinkielellä voidaan katsoa olevan.” Näin todetaan Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä ”Omakielisten palveluiden turvaaminen sosiaali- ja terveydenhuollossa” vuodelta 2001 (Lukkarinen, 2001).

Samoin kuin sosiaali- ja terveydenhuollossa korostuu asiakkaan oma kieli ja kulttuuri, se korostuu myös kirkon toiminnassa. Jokaisessa kohtaamisessa on merkitystä kielellä ja kulttuurilla ja oman kielen tuomalla turvallisuuden tunteella. Sen vuoksi evankelis-luterilaisen kirkon työllä saamelaisten parissa onkin saamenkielinen ja saamelaiskulttuurin huomioiva toiminta erityisen merkityksellistä ja vaatii positiivisia kehittämistoimia.

SamiSoster ry esittää, että laaditaan kehittämissuunnitelma, jossa on huomioitu eri toimet, materiaalit, resurssit sekä tarvittava vuosittainen rahoitus. Yhdistys nostaa aloitteessaan esille tämän hetkiset kiireellisimmät kehittämistarpeet.

3.1. Saamenkielinen toiminta koko saamelaisalueelle

Enontekiön, Inarin ja Utsjoen seurakunnat ovat kaksikielisiä suomalais-saamelaisia seurakuntia. Enontekiöllä saamenkielinen toiminta (toimitukset, jumalanpalvelukset) seurakunnassa on toteutettu Inarin seurakunnan saamelaispappin ja Muonion seurakunnan saamenkielisen turistipappin toimesta. Tilanne saamenkielisen toiminnan suhteen Enontekiöllä huononee entisestään, koska saamenkielinen turistipappi jää eläkkeelle. Tässä yhteydessä on merkitystä myös sillä, että Inarin seurakunnan saamelaisten pappi puhuu pohjoissaamen lisäksi inarinsaamea. Ainoana inarinsaamenkielisenä työntekijänä evankelis-luterilaisessa kirkossa, hän hoitaa myös kaiken inarinsaamenkielisen toiminnan, jolloin aikaa jää entistä vähemmän Enontekiölle.

Enontekiön suomalais-saamelaisen seurakunnan saamenkielisen toiminnan toteutuminen on ollut vähäistä ja enontekiöläisten saamelaisten yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja kielellisten oikeuksien turvaamiseksi onkin tehtävä välittömiä positiivisia toimia. Seurakunnassa tarvitaan pappi, jonka toimeen sisältyy alueen saamelaistyön toteuttaminen.

SamiSoster ry esittää, että kirkkohallitus osoittaa riittävät varat Enontekiön suomalais-saamelaiselle seurakunnalle saamenkielisen toiminnan turvaamiseksi ja edelleen kehittämiseksi.

3.2. Toimitukset ja jumalanpalvelukset

Seurakuntalaisille tutuinta saamenkielistä toimintaa evankelis-luterilaisessa kirkossa ovat ehkä olleet saamenkieliset jumalanpalvelukset ja toimitukset: kaste, konfirmaatio, avioliittoon vihkiminen, hautaan siunaaminen, rippi ja kodin siunaaminen.

Ne ovat edelleenkin tärkeitä kehittämisen kohteita. Yli puolet saamelaisista asuu muualla kuin saamelaisten kotiseutualueella, joten saamenkielisen toiminnan kehittämishaaste on koko maassa.

SamiSoster ry esittää evankelis-luterilaisen kirkon saamelaistyön kehittämistä koko maahan, jotta saamelaisilla olisi mahdollisuus saamenkielisiin toimituksiin niin halutessaan, asuipa hän missä päin Suomea tahansa ja olisi mahdollisuus osallistua saamenkielisiin jumalanpalveluksiin. Samalla SamiSoster ry muistuttaa, että suomalais-saamelaisten seurakuntien saamelaistyön toteutumista ja edelleen kehittämistä on tuettava.

3.3. Lapsi ja nuorisotyö

Suomen evankelis-luterilaisella kirkon seurakunnilla on hyvin monenlaista lapsi – ja nuorisotoimintaa. Seurakunnat järjestävät lasten päiväkerhoja, pyhäkouluja, varhaisnuorten kerhoja,

partiotoimintaa, leirejä, toiminnallisia kerhoja nuorille, retkiä sekä rippikouluja. Ainakin saamelaisalueella on seurakunta jopa ainoa tai ainakin merkittävä toimija lapsi- ja nuorisotyössä. Lapsiasiainvaltuutun toimisto julkaisi 2008 selvityksen saamelaiden lasten hyvinvoinnin kokemuksista. Selvitys nosti esille asioita saamelaisalueen lasten ja nuorten itsensä kertomana. Selvityksessä nousi esille monia myönteisiä asioita lasten ja nuorten elämässä. Valtaosa nuorista oli tyytyväisiä kouluunsa ja kouluopetukseen. Hyvinä asioina pidettiin avoimuutta perheen keskuudessa, elintasoa, työpaikkaa ja hyviä perhesuhteita. Myönteisiä kokemuksia oli myös asuinympäristössä ja kaveripiirissä. Ne ovat asioita, joiden säilyttämiseksi ja tukemiseksi on työskenneltävä.

Lasten ja nuorten kertomuksissa nousi esille asioita, jotka aiheuttivat huolta ja turvattomuutta lapsissa. Esille nousi nuorten yksinäisyys ja aikuisen tuen tarve sekä nuorisotoiminnan vähäisyys. Selvityksen mukaan vanhemmatkin pohtivat keskustelujen aikana omaa saamelaisuuttaan ja etnistä identiteettiään. Etenkin saamelaisalueen reuna-alueilla asuvat vanhemmat kertoivat, että lasten kasvattaminen saamelaisuuteen on haastava ja vaikea tehtävä.

Nykyisin yhdessä tekeminen ja vastuun ottaminen toisista ei ole enää niin luonnollista kuin ennen saamelaidenkaan keskuudessa. Suvun ja siidan sijaan ovat tulleet yhteiskunnan laitokset ja palvelut ja lähiyhteisön tuki heikkenee, jolloin lasten ja perheiden ja turvaverkko rakoilee. Tarvitaan uudenlaisia tukiverkkoja.

Kirkolla olisi hyvin paljon mahdollisuuksia erilaisin toimin tukea saamelaislasten- ja nuorten arjen turvaa ja identiteetin kehitystä. Toimintaa eri seurakunnissa onkin, mutta saamenkielistä toimintaa ei ole yhdelläkään seurakunnalla. Lasten ja nuorten saamelaisidentiteetin kehittymisessä ja tukemisessa saamenkielisillä kerhoilla, leireillä ja tapahtumilla sekä kirjallisella materiaalilla olisi positiivista merkitystä. Saamenkielinen rippikoulu, joka kokoaisi yhteen kunkin ikäryhmän saamelaisnuoret koko Suomesta, vahvistaisi saamelaisnuorten yhteenkuuluvuuden lisäksi saamen kielen käyttöä nuorten keskuudessa ja tutustuttaisi saamenkieliseen toimintaan kirkossa.

SamiSoster ry esittää, että evankelis-luterilaisessa kirkossa käynnistetään saamenkielisen lapsi- ja nuorisotyön kehittäminen sekä käynnistetään saamenkielinen rippikoulutoiminta.

3.4 Saamenkielisen diakoniatyön kehittäminen

Diakoniatyössä kohdataan ihmisiä heidän arjessaan, kodeissa tai erilaisissa tapahtumissa. Työ on rinnalla kulkemista eri ikäisten ihmisten keskuudessa, tukemista erilaisissa elämäntilanteissa ja ongelmissa.

Laajan ja harvaan asutun alueen ikäihmiset ovat heikommassa asemassa kuin ne ihmiset, joilla on saatavilla tukitoimia ja palveluja päivittäisen selviytymisensä tueksi. Syrjäseudulle ominaisen negatiivisen väestökehityksen seurauksena asuinsijoilleen jääneet ikäihmiset kokevat paljon yksinäisyyttä ja turvattomuutta. Yli 65-vuotiaista saamelaisista 70 % asua saamelaisalueella. Perheellä ja suvulla on tärkeä merkitys saamelaisessa kulttuurissa. Suku, isoisovanhemmat, isovanhemmat, vanhemmat, lapset perheineen, tädit, sedät jne. sekä siidaguoimmit, kyläyhteisö, kuuluvat läheisesti perheyhteisöön ja aiemmin ottivat osaltaan paljon vastuuta yhdessä perheiden selviytymisestä. Nykyisen kiireisen elämänrytmin myöskin entinen kylästäykulttuuri on vähentynyt ja se osaltaan lisää vanhusten yksinäisyyttä.

Saamelaisen elämänmuodon murros on merkinnyt muutosta perhe-elämässä. Lasten hoito- ja kasvatustehtävät ovat siirtyneet julkisyhteisön taholta järjestettyihin palveluinstituutioihin ja perheiden keskinäinen kanssakäyminen on vähentynyt. Sekä perinteisen yhteisöllisyyden muuttumisen että ihmisten paikkakunnalta toiseen siirtymisen myötä sosiaalisten verkostojen luominen ja ylläpitäminen on vaikeutunut.

Saamelaisalueella asuvan saamelaisväestön ikärakenne asettaa haasteita. Saamelaisten vanhusten syrjäytyminen ja osattomuus liittyy läheisesti heidän päivittäisiin mahdollisuuksiinsa kommunikoida omalla äidinkielellä, syrjässä asuminen sekä vähäiset osallistumismahdollisuudet sosiaaliseen kanssakäymiseen muiden kanssa. Omaishoitajien jaksamisen haasteiksi nousevat erityisesti vertaistoiminnan järjestäminen haja-asutusalueilla. Järjestöjä, seurakuntia ja vapaaehtoisia työntekijöitä tarvitaan innovoimaan yhdessä kunnan toimijoiden kanssa erilaisia tukitoimia omaishoitajille, koska heidän jaksamisensa määrittää hoidettavien hyvää elämää kotona. Omaishoitajien jaksaminen ja selviytyminen myös hoitosuhteen päätyttyä edellyttää sosiaalisen verkoston luomisen ja ylläpitämisen hoitosuhteen aikana.

Diakoniatyön tukea tarvitsevat niin perheet kuin yksinäisetkin eri elämän vaiheissa. Keskustelut perustuvat kielelliseen vuorovaikutukseen, jolloin työntekijän saamenkielen ja –kulttuurin tunteminen korostuvat. Kommunikointi vieraalla kielellä ei ole helppoa ja ongelmien ja niiden taustojen selvittäminen voi osoittautua jopa mahdottomaksi. Saamelaisen on hallittava auttajien ja tukijoiden kieli voidakseen ottaa apua vastaan. Näin ei saisi olla. Asiakkaan kannalta tulkin käyttö henkilökohtaisista asioista puhumisen yhteydessä voi olla kiusallista. Diakoniatyössä saamelaisten parissa korostuu aivan erityinen tarve oman kielen puhumiseen ja kulttuurin huomioimiseen. Saamelaisen diakoniatyön kehittämiseksi tarvitaan paitsi saamenkielisiä henkilöstö-resursseja myös saamelaistietoutta kaikille diakoniatyössä työskenteleville.

SamiSoster ry esittää, evankelis-luterilaisessa kirkossa käynnistetään saamelaisen diakoniatyön kehittäminen henkilöstöresurssien osalta, esitetään diakoniatyön koulutuksen järjestäjille saamelaiskulttuurikurssien sisällyttämistä diakoniatyön koulutukseen sekä täydennyskoulutukseen ainakin Oulun hiippakunnan diakoniatyössä.

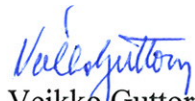
3.4. Saamenkielisen henkilöstön rekrytointi

Saamenkielinen toiminta evankelis- luterilaisessa kirkossa ei etene, mikäli siellä ei ole saamea puhuvia työntekijöitä ja päätöksentekijöillä tahtoa edistää asioita. Saamelaisnuoret tekevät tulevaisuutensa suhteen päätöksiä viimeistään peruskoulun 9 luokalla. He valitsevat yhteishaussa koulutusalan ja hakeutuvat joko lukioon tai ammattikouluihin eri aloille. Seuraavan kerran suuria päätöksiä tehdään lukion viimeisellä luokalla jatkokoulutuspaikkoja haettaessa. Myös aikuisiällä ammatinvaihto on merkittävä vaihtoehto.

Kirkon parissa on hyvin paljon erilaisia työpaikkoja ja niistä on hyvät esitteet evl.fi sivuilla. Mutta konkreettiset työt ovat suhteellisen outoja nuorille, joten ne eivät ehkä kilpaile kärkipäässä nuorten kiinnostuksen kohteista. Evankelis-luterilaisen kirkon olisikin tehtävä aktiivisesti tunnetuksi erilaisia ammatteja, koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia vieraillemalla kouluilla, kutsumalla nuoria tutustumaan eri työpaikkoihin tai tarjoamalla harjoittelupaikkoja. Ne tekisivät tunnetuksi kirkon erilaisia työpaikkoja ja herättäisivät kiinnostusta.

SamiSoster ry esittää, että saamenkielisen henkilöstön saamiseksi evankelis-luterilainen kirkko käynnistää aktiivisen vuosittaisen rekrytointikampanjan alan koulutukseen hakeutumiseksi.

Lopuksi yhdistys nostaa esille saamelaisiin kohdistuvan suvaitsemattomuuden yhteiskunnassa ja toivoo, että evankelis-luterilaisessa kirkossa mahdollisimman korkealta taholta tuomitaan saamelaisiin kohdistuva suvaitsemattomuus ja jopa rasismi. Seurakunnissa tulee tunnustaa saamelaisten kulttuurinen erillisyys ja turvata täysimääräisesti saamelaisten oikeudet äidinkieleensä luterilaisen kirkon omien lähtökohtien ja perustuslain mukaisesti sekä saamelaisten yhdenvertaisen kohtelun lähtökohdista.

Veikko Guttorm
puheenjohtaja

Ristenrauna Magga
toiminnanjohtaja